

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۲ / ذوالقعدة الحرام / ۱۴۴۵ هـ ق مطابق ۲۱ / ثور / ۱۴۰۳ هـ ش

اهمیت نرمی نمودن در زندگی روزمره و عواقب ناگوار خشم

الحمد لله العليم الحليم، والصلاة والسلام على النبي محمد الرؤوف الرحيم، وعلى آله وصحبه من اتصفوا بالخلق العظيم، أما بعد :

قال الله سبحانه وتعالى: (وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ). آل عمران : (۱۳۴)
أو كما قال تعالى: (وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ).
(فصلت: (۳۴))

در دنیا انسان در بین اقشار مختلف مردم زندگی روزمره خویش را پیش می برد و به هر قسم مردم روبرو میشود، مانند: پدر، مادر، برادران، خواهران و همسایگان که در بین اینها بعضی صاحب اخلاق نیک اند و بعضی صاحبان اخلاق بد اند، بعضی علماء اند، بعضی دیگر جاهلان و جفا کاران اند اگر در زندگی روزمره نرمش اختیار نشود امکان این می رود که خود شخص همیشه خفه و آزرده خاطر باشد و دوستان او هم از او خفه باشند. و در خانواده بدبینی موجود میباشد که دوستی و صله رحمی متضرر میشود.

همچنان انسان مخلوق مدنی الطبع و اجتماعی است مناسب است که در جامعه زندگی کند، کار و کسب، تجارت، دوکانداری، مزدوری، ماموریت، حکمرانی، امامت و خطابت بکند و مسئولیت را بدوش بگیرد، این یک امر لازم است که انسان در زندگی با هر نوع مردم از قبیل: مردمان بدخوی، مردمان عجول، مردمان خشمگین و متکبر، روبرو میشود و همچنان با جهلاء، نادانان و ظالمان روبرو میشود، اگر با این طبقه مردم از نرمی کار گرفته نشود و به بدخویی و به تند خوئی با مردم جاهل و متکبر اگر معامله بالمثل صورت گیرد ممکن است که در بسا سختی ها، مصیبت ها و دشمنی ها واقع شود و زندگی او پر از غم شود و در جامعه هم بی اتفاقی، جنگها و اختلافات زیاد شود، و جای محبت، احترام متقابل و صمیمیت را دشمنی میگیرد.

در زندگی روزمره نرمی انسان را از بدبختی نجات میدهد و از آفت ها و مصیبت ها حفاظت میکند.

باید با پدر و مادر به نرمی زندگی کرده و با ایشان از لهجه نرم کار گرفته شود، اگر کسی در دوائر رسمی مسئولیت دارد باید با مراجعین با کمال حوصله و لهجه نرم صحبت کند، یتیمان، اطفال، شاگردان هم به لهجه نرم مستحق و محتاج اند. اما با کفار شدت، غلظت و عمل بالمثل جائز است. طوریکه الله تعالی فرموده است: (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ). فتح: (۲۹)

ترجمه:- محمد فرستاده الله است و کسانی که با او هستند در برابر کافران بسیار سخت و در میان خود بسیار مهربان اند.

اگر به زندگی رسول الله صلی الله علیه وسلم نظر بیندازیم می بینیم که کفار و مشرکین، منافقین چگونه الفاظ بد در برابر رسول الله صلی الله علیه وسلم استعمال میکردند ولی با هم رسول الله صلی الله علیه وسلم ادامه داد و با ایشان معامله بالمثل نکرد.

از این جهت الله تعالی فائده خوی و اخلاق رسول الله صلی الله علیه وسلم را اینطور بیان کرده است: {فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ} آل عمران: (۱۵۹)
ترجمه:- به سبب رحمتی از جانب الله در برابر آنها نرمی کردی و اگر تندخوی و سخت دل می بودی از اطرافت پراکنده میشدند پس از آنها گذشت کن و برای ایشان امرزش بخواه.

پیغمبر صلی الله علیه وسلم نسبت به تمام انسان ها زیاد حلیم و نرمخو بود. والله تعالی به او امر کرده بود که عفو و بخشش را خوی خود بگردان و از عملکرد بد جاهلان رو بگردان و عمل کرد بد ایشان را به نیکی جواب بده، و او نسبت به همه بهترین امام و رهنماء است که باید به وی اقتداء شود و از وی پیروی کرده شود.

نرمی و بخشش صفت الله تعالی است. در آیات بی شمار قرآن کریم آمده است که الله تعالی ذات حلیم است و در عذاب کسی عجله نمی کند.. (وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ). البقرة: (۲۳۵) و در آیه مبارکه دیگر آمده است: (وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ). (آل عمران: ۱۵۵)

نرمی صفت رسولان و پیامبران است. الله تعالی درباره ابراهیم علیه السلام میفرماید: (إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ). التوبة: (۱۱۴)
ترجمه:- و ابراهیم دلسوز و بردبار بود.

چونکه نرمش در زندگی مسلمانها فوائد زیاد دارد. از اینجهت الله جل جلاله در جاهای متعدد از صبر، عفو و حلم توصیف کرده است و ماوشمارا به آن دعوت داده است. الله تعالی میفرماید: (وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ). الشوری (۴۳)
ترجمه:- و البته هر کسی شکیبائی ورزد و بخشش کند این کار از جمله کارهای مقصودی است.

در آیه دیگری الله تعالی میفرماید: (خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ). الأعراف: (۱۹)
الله تعالی صفت کسی را کرده که غصه خود را فرو برده و خود را کنترل میکند و با مردم در مقابل رفتار بد شان نیکی میکند. (وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ). آل عمران: (۱۳۴)

ترجمه:- آنانیکه در حال آسایش و سختی خرج میکنند. و آنانیکه خشم خویش را فرو می برند و آنانیکه از تقصیرات مردم گذشت میکنند والله نیکو کاران را دوست میدارد.

در آیه دیگری میفرماید: (وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ). الشوری: (۳۷) ترجمه: وقتیکه غضب شوند ایشان بخشش میکنند. در حدیث شریف آمده است: (عَنْ مَعَاذِ بْنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَنْفِذَهُ دَعَاهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلَائِقِ حَتَّى يَخْبِرَهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ مَا شَاءَ). رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنَهُ. الترغيب والترهيب للمنزري (۳۳۰)

ترجمه:- از معاذ بن انس رضي الله عنه روایت است ، او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: کسیکه غصه خود را کنترل کند در حالیکه قدرت دارد که آنرا عملی کند الله تعالی او را در روز محشر به حضور مخلوق میطلبد و به او گفته میشود اختیار کن از حور بهشت هر قدریکه خوش داری.

به نرمی کردن دشمن سرسخت دوست و تابع میگردد الله تعالی میفرماید: (وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ). فصلت: (۳۴)

ترجمه:- و نیکی و بدی یکسان نیستند، بدی دیگران را به شیوه بسیار نیکو دفع کن پس نتیجه این کار چنین خواهد شد کسیکه میان تو و او دشمنی است ناگهان همچون دوست صمیمی میگردد.

عبدالله بن عباس رضي الله عنهما در تفسیر این آیت فرموده است: (وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ {ادْفَعِ بِأَلْتِي هِيَ أَحْسَنُ} الصَّبْرُ عِنْدَ الْغَضَبِ وَالْعَفْوُ عِنْدَ الْإِسَاءَةِ فَإِذَا فَعَلُوهُ عَصَمَهُمُ اللَّهُ وَخَضَعَ لَهُمْ عَدُوَّهُمْ). صحیح البخاری (۱۲/ ۵۱)
ترجمه:- در وقت غصه صبر کردن و در وقت بدی عفو و بخشش کردن، و قتیکه این کار را بکنند الله تعالی اینها را از دشمن حفاظت میکند و تابع میگرداند از برایشان دشمن را.

نرمی در زندگی انسان آنقدر اهمیت دارد که نبی علیه السلام فرموده است در نماز به من نزدیک نرم دلان و صاحبان عقل ایستاد شوند.

عن أبي مسعود رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم، قال: ليليني منكم أولوا الأحلام والنهي ثم الذين يلونهم، ثم الذين يلونهم). سنن أبي داود (۱/ ۲۳۷)

ترجمه:- باید به من نزدیک ایستاد شود از بین شما کسانی که نرم دل اند و صاحبان عقل و دانش اند سپس بعد از این کسانی که همراهی اند، سپس ایستاده شود کسانی که بعد از اینها اند. یعنی اطفال ممیز.

نرمی آن کار مهم و بهتری است که رسول الله صلی الله علیه وسلم به وفد عبدالقیس اشج (منذر بن عائد مصری) فرمودند: (عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لأشج عبدالقيس: إن فيك خصلتين يحبهما الله: الحلم والأناة). رواه مسلم

ترجمه:- از ابن عباس رضي الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم به اشج عبدالقیس فرمود: که تو صاحب دو خوی و خصلتی هستی که الله تعالی آن هر دو را دوست دارد، یکی حلم دیگری صبر.

الله تعالی در زندگی روزمره نرمی کردن را خوش دارد. در حدیث شریف آمده است: (عن عائشة رضي الله عنها: أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إن الله رفيق يحب الرِّقَّ في الأمرِ كُلِّهِ). متفق عليه

ترجمه:- از حضرت عائشه رضي الله عنها روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: الله تعالی صاحب نرمی و مهربانی است و در کارها نرمی و آسانی را خوش دارد.

نرمی در کارها برکت می اندازد و وزن و اهمیت کار را زیاد میکند. عن عائشة رضي الله عنها أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إن الرِّقَّ لا يكون في شيء إلا زانه، ولا ينزع من شيء إلا شانه). رواه مسلم

ترجمه:- از بی بی عائشه رضي الله عنها روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: نرمی در هیچ کار صورت نمی گیرد مگر اینکه با او زیبایی میدهد و نرمی از چیزی دور نمیشود مگر اینکه آنرا بد شکل میکند.

نرمی کردن در زندگی روزمره خلاصی از آتش جهنم است. در حدیث شریف آمده است: (عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلَى النَّارِ أَوْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ، عَلَى كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ سَهْلٍ). سنن الترمذي (۴/ ۶۵۴)

ترجمه:- از عبدالله بن مسعود رضي الله عنه روایت است، او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: آیا شما را از آنکسی خبر کنم که بدن او با آتش جهنم حرام است؟ و یا اینکه آتش دوزخ به او حرام است؟ آتش جهنم حرام است به هر انسان نرمخو، آسانی کننده و صاحب پیشانی باز.

در خرید و فروش نرمی کردن و از طرف خریدار با فروشنده نرمی کردن مناسب است نبی علیه السلام به شخصی دعا کرده است که در وقت فروش از نرمی کار بگیرد. از حضرت جابر رضي الله عنه روایت است او میگوید که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: (رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا اقْتَضَى). صحیح البخاری (۳/ ۵۷)

ترجمه:- الله تعالی رحم کند به آن شخصیکه نرمی میکند و قتیکه یک چیزی را میفروشد و یا میخرد و یا حق خود را طلب میکند.

نرمی نتیجه مهربانی و رحمت است در کسی که رحمت و مهربانی نباشد در آن نرمی هم نمی باشد. در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ: لَا تُنَزِعُ الرَّحْمَةَ إِلَّا مِنْ شَقِيٍّ). سنن أبي داود (٧ / ٢٩٨)

ترجمه:- از حضرت ابوهریره رضی الله عنه روایت شده ، او میگوید که من از ابو القاسم صلی الله علیه وسلم شنیده ام که فرمودند: از رحمت و نرمی تنها انسانهای بدبخت محروم میمانند.

علامه طیبی رحمه الله میگوید: مطلب این است که رحمت در مخلوق نرمی قلب را میگویند و نرمی قلب علامه ایمان است پس در قلبیکه نرمی نباشد پس در قلب او ایمان نیست و در قلبیکه ایمان نباشد او بدبخت است، پس واضح شد از قلب کسی نرمی و ترحم دور شود او بد بخت میشود.

برعکس آن غصه و قهر در زندگی روزمره انسان مشکلات زیاد دینی و دنیوی را پیدا میکند، قهر و غصه در انسان امراض ذهنی و جسمی را ایجاد میکند، بسا خانواده ها اتفاق و وحدت شان به اثر غصه ویران شده واز بین میرود و رابطه دوستی را قطع میکند، غصه و قهر تمام انواع شر را در خود جا داده است، کسیکه قهر و غصه را ترک میکند در حقیقت شر را ترک کرده است و کسی که شر را ترک میکند به جنت داخل میشود.

اینکه تمام انواع شر در قهر و غصه جمع شده است، دلیلش این است که قهر و غصه به انسان غلبه پیدا میکند و عقل انسان از کار می افتد

و انسان به اساس غصه (قصداً) خود را در هر نوع گودال شر می اندازد، و قتیکه انسان با نفس خود جهاد کند و خود را به خواسته های دین آماده کند، قهر و غصه از او دور میشود.

دریک حدیث شریف دیگر آمده است: (عن حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ : أَنَّ رَجُلًا أَتَى الْيَسْرَةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! عَلَّمَنِي كَلِمَاتٍ أَعِيشُ بِهِنَّ ، وَلَا تُكْثِرُ عَلَيَّ فَأَنْتَسِي ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا تَغْضَبْ). الموطأ

ترجمه:- از حمید بن عبدالرحمن بن عوف روایت است که یک شخصی به نبی کریم صلی الله علیه وسلم آمد و گفت: ای رسول خدا! به من بعضی کلماتی را نشان بده که به آن چنگ زده و به آن زندگی کنم، بسیار چیزها را به من رهنمائی مکن زیرا که از من فراموش میشود، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: قهر و غصه مکن.

پهلوانی این نیست که یک شخصی شخص دیگر را به زمین بخواباند بلکه پهلوان حقیقی آن است که خود را کنترل کند در وقت غضب. عن أبي هريرة رضي الله عنه : أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ). الموطأ

ترجمه:- از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: پهلوانی زور آزمایی نیست، پهلوان کسی است که در وقت قهر و غضب غصه خود را فرو ببرد.

پس بر ما لازم است که از قهر و غصه خود داری کنیم؛ زیرا در شریعت اسلام غصه تقبیح شده است بسیار عواقب بد دینی، فردی و اجتماعی دارد که بعضی آنها قرار ذیل است:

۱- غصه در شریعت اسلام یک خوی بد معرفی شده است. رسول الله صلی الله علیه وسلم به یک شخصی سه بار گفت: که غصه مکن. (عن أبي هريرة رضي الله عنه : أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَوْصِنِي ، قَالَ : لَا تَغْضَبْ . فَرَدَّدَ مِرَارًا ، قَالَ : لَا تَغْضَبْ) . رواه البخاري في صحيحه

ترجمه:- از ابو هریره رضی الله عنه روایت است که شخصی به پیغمبر صلی الله علیه وسلم گفت : مرا نصیحت کن، فرمودند: قهر مکن، آن شخص چند بار این سخن را تکرار کرد، پیغمبر صلی الله علیه وسلم باز هم به او گفت: قهر مکن.

۲- غضب عمل شیطانی است باید از عمل شیطان کناره گیری کنیم. (عَنْ عَطِيَّةَ - وَقَدْ كَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ -، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْغَضَبَ مِنَ الشَّيْطَانِ). مسند أحمد (۲۹/ ۵۰۵)

ترجمه:- از حضرت عطیه رضی الله عنه که یک صحابه است روایت شده که او میگوید: که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است یقیناً قهر و غصه از جانب شیطان میباشد.

۳- در وقت غضب شکل چهره خوب انسان بد شکل و مظهر ظاهری او بدرنگ میشود، چهره او سرخ میگردد، چشم ها برآمده میشوند، سخن های پراکنده از او بیرون میشود، اگر به چشمان شخص خشمگین در حال غضب بنگری دیگر در آینده غضب نخواهی شد بخاطر بد شکلی آن.

۴- در وقت غضب از ذهن الفاظ حرام و قبیح می براید مانند: تهمت، دشنام دادن، الفاظ فحش گفتن انسان عقلمند از آن حیاء میکند.

در وقت غضب بعضی مردم سوگند ها میخورند، زن خود را طلاق میکند، بسا اوقات کفریات و سخنان فسق میگویند، بعضی وقت فریاد میکنند. ولی وقتی غضب آن فرو بنشیند باز از همه سخنهای خود پیشیمان میشود.

۵- اثر بد قهر و غضب در کار و افعال. به اساس غضب از انسان بسیار کارهای ناروا و حرام سر میزند مانند: زدن، حتی کشتن، ظلم و تجاوز. و قتیکه از این کارها عاجز بماند لباس خود را پاره پاره میکند خود و مردم را می زند. حتی اینکه به حیوانات هم رحم نمی کند و حیوانات را هم میزند و بعضی وسائل را هم میده میکند و مانند دیوانه حرکات انجام میدهد و بعضی اوقات بالای او بیهوشی می آید. و به مردم سخنان توهین آمیز میگوید و مردم بخاطر تسلی او به خود اعتراف میکنند و خود را ملامت میسمارند. [مقتبس من تهذیب الأخلاق لابن مسکویه (ص: ۷۴)].

۶- ظاهر ترجمانی باطن رامیکند، و قتیکه در ظاهر کسی به کسی قهر میشود و به شکل ظاهری خیلی خرابی های از او صادر میشود،

قهر و غضب در باطن زیانهای زیادی را تولید میکند مانند: کینه، دشمنی، نفرت، اراده انتقام، بعضی وقت آدم خشمگین به بربادی و ناکامی شخص مغضوب علیه کمر خود را بسته کرده و راز های او را افشاء میکند و به خوشحالی او غمگین میشود.

۷- دیگر پیامد بد غصه این است که عقل را ضعیف میکند یا عقل را از بین میبرد. امام ابن حبان میگوید: سرعت غصه نسبت به آتش خیلی خطرناک است زیرا کسی که غضب میشود عقلش زائل میشود، آنچه را میگوید که نفسش میخواهد و کاری را انجام میدهد که از همه کارها کرده بد و مردود باشد. [روضه العقلاء (ص: ۱۳۸)]

۸- قهر و غصه انسان را در مقابل هر نوع نصیحت کور میسازد بلکه به اثر نصیحت بیشتر گرم میشود در قهر خود.

۹- قهر و غضب به صحت انسان اثرات منفی میگذارد بعضی اوقات سبب بعضی امراض صعب العلاج میشود که به مرگ میرسد.

۱۰- قهر و غضب انسان را از بسیار منافع دنیوی محروم میسازد.

حافظ ابن حجر رحمه الله میگوید: کسیکه در این مفاسد فکر کند، پس میداند که کلمه (لا تغضب) چقدر حکمتهایی را مشتمل است که آن عبارت از جلب منفعت و دفع مفاسد است، چیزیکه شمردن آن و به نقطه آخر رسیدن متعذر است. فتح الباری لابن حجر (۱۷/ ۲۹۷)